

Dariusz Józwiak

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin

IMIONA CHRZESTNE MIESZKAŃCÓW PARAFII GDESZYN W ŚWIETLE KSIĄG METRYKALNYCH Z LAT 1930-1970

Słowa kluczowe: *imię, rodzice chrzestni, imiona męskie, imiona żeńskie, urodzenia, statystyka, demografia, Gdeszyn, księgi metrykalne, XX w.,*

W niniejszym artykule przyjrzymy się, jakie imiona były najczęściej nadawane w latach 1930-1970 w parafii Gdeszyn¹. Dane do niniejszego artykułu pochodzą z ksiąg metrykalnych znajdujących się w archiwum parafialnym². Niniejszy artykuł ma charakter przekrojowy. Ze względu na dużą ilość materiału pole badania zawężono do 9 okresów 5-letnich. Dzięki takiemu ograniczeniu wynik analizy ukaże nam w miarodajny sposób, jak kształtowała się częstotliwość i sezonowość nadawania imion, jakie imiona były najbardziej popularne, różnicę pomiędzy dniem narodzenia a chrztem dziecka, oraz czy okresy liturgiczne (wielki post) lub czas prac polowych miały wpływ na wzrost lub spadek poczęć dzieci. Na zakończenie wszystkie zapisane tutaj cele badawcze zostaną podsumowane.

Pierwsze niekompletne księgi zostały zapisane już w 1921 r., natomiast kompletny zapis metrykalny rozpoczęto w 1925 r. W artykule uwzględniono jednak księgi metrykalne z lat 1930-1970. Powodem ustanowienia takiej cezurы czasowej jest fakt, iż w roku 1930 został ostatecznie zatwierdzony obszar parafii. Natomiast rok 1970 to ponowna zmiana obszaru parafii po wyłączeniu miejscowości

---

¹ Współcześnie Gdeszyn znajduje się w północno-wschodnim skraju gminy Miączyn. Jest to również pogranicze powiatów zamojskiego i hrubieszowskiego. Jako parafia Gdeszyn wchodzi w skład diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej.

² Metryki znajdują się w archiwum parafii Gdeszyn. Wszystkie księgi prowadzone są w j. polskim. Forma zapisu zmieniała się w badanym okresie od opisowego na początku badanego okresu po zapis w tabelach pod koniec.

Dobromierzyce w 1968 r., Horyszów Ruski³ i Horyszów Ruski Kolonia w roku 1969⁴. Akta zachowane w oryginałach są w bardzo dobrym stanie. Każdy zapisany tom serii jest opatrzony pieczęcią i podpisem dziekana. Zważywszy na losy parafii, można zaobserwować pieczęcie dekanatów Hrubieszów i Grabowiec. Ksiąg, z których korzystałem przy pisaniu niniejszej pracy, jest 12. Metryki chrztów z lat 1930-1945 miały formę opisową, a od 1946-1970 formę zapisu tabelaryczną. Miały one, prócz wymiarów standardowego formatu A4, również 3 inne wymiary: z lat 1922-1935 33cm x 22 cm x 1cm, 1936-1945 36cm x 22cm x 1.5cm, 1946-1952 45cm x 31cm x 1cm. Prowadzony zapis jest ciągły, bez żadnych luk, co umożliwiło wiarygodną i rzetelną analizę materiału. Na jednej karcie w formie opisowej mieściły się średnio dwa wpisy, natomiast gdy sposób zapisu zmieniono na tabelaryczny, liczba wpisów zwiększyła się do pięciu. W zapisie tabelarycznym każdy wpis stanowił oddzielną tabelę, która posiadała odpowiednie kolumny do wypełnienia. Wpisywano w nie tylko najpotrzebniejsze dane: imię i nazwisko rodziców, imię dziecka, zawód rodziców, imiona i nazwiska chrzestnych, miejsce i datę zgłoszenia narodzin, kiedy i gdzie się urodziło oraz dane osoby zgłaszającej⁵. Pod każdym wpisem znajdowały się podpisy proboszcza, osoby zgłaszającej oraz chrzestnych⁶. Najczęściej osobą zgłaszającą chrzest dziecka był jego ojciec, jednakże zdarzały się i takie wpisy, gdy osobą zgłaszającą była kobieta. W tym drugim wypadku zazwyczaj były to akuszerki, a dziecko było nieślubne.

Według Ireny Gieysztorowej urodzenia nie mogą być traktowane jako pojęcie jednoznaczne z chrztami⁷. Jednakże demografowie historyczni poruszają ten aspekt ze względu na to, że większość ksiąg zawiera dane odnośnie urodzenia, jak i daty chrztu dziecka. Podobnie wyglądają zapisy w księgach metrykalnych parafii Gdeszyn, gdzie odnotowane są zarówno daty urodzeń, jak i daty chrztu. W omawianym okresie przepisy kościoła nakazywały chrzest w terminie nie późniejszym niż 8 dni od daty urodzenia dziecka⁸. Na terenie parafii większość chrztów odbyła się w terminie dłuższym niż 8 dni od daty narodzin dziecka.

---

³ Od roku 2007 nazwa miejscowości brzmi Horyszów; w dalszej części tekstu oraz przypisach będzie stosowana obecna nazwa.

⁴ Horyszów. Od 1969 r. oficjalnie oddzielny ośrodek duszpasterski (Parafia rzym-kat. p.w. Przemienienia Pańskiego w Horyszowie).

⁵ Najczęściej taką osobą był ojciec, chociaż zdarzają się podpisy kobiet; najprawdopodobniej były to kobiety pomagające przy narodzinach dzieci.

⁶ Początkowo w metrykach pojawiają się wyłącznie podpisy proboszcza, można więc domniemywać, że wówczas ludzie nie potrafili się podpisać. Podpisy świadków pojawiają się dopiero po 1946 r., gdy wprowadzono tabele.

⁷ I. Gieysztorowa, *Wstęp do demografii staropolskiej*, Warszawa 1976, s.252.

⁸ B. Kumor, *Przepisy prawne w sprawie chrztu dzieci w XVI-XVIII w.*, w: „Przeszość Demograficzna Polski” [dalej: PDP], 1976, 9, s. 49-53.

Przeciwnie wyglądają zapisy pochodzące z parafii Borzykowa, w której większość chrztów odbyła się zgodnie z zaleceniami kościelnymi w terminie do 3 dni od urodzenia dziecka⁹. Warto również przytoczyć definicje określające warunki, jakie musiały być spełnione, aby urodzone dziecko było uznane za żywe i mogło przyjąć sakrament chrztu świętego. W latach 1930-1970 istniały dwie definicje urodzenia żywego:

1. *Jako żywo urodzone traktowano noworodka, który przyszedł na świat bez względu na czas trwania ciąży i w chwili przecięcia pępowiny tj. w momencie ukończenia porodu dawał znaki życia.*

2. *Noworodkiem żywo urodzonym jest taki noworodek, który bezpośrednio po wydaleniu lub wydobyciu z ustroju matki wykazuje przynajmniej jedną z oznak życia, jeżeli: 1) waży co najmniej 1001g albo 2) waży co najmniej 601 g, lecz mniej niż 1001 g i przeżył co najmniej 24 godziny¹⁰.*

Pierwsza z tych definicji obowiązywała do roku 1962 a druga od 1963 do 20 czerwca 1994 r.

Liczba urodzeń

Pierwszym zagadnieniem, na które należy zwrócić uwagę, jest analiza liczby urodzonych dzieci ze względu na ich płeć. Jak można zaobserwować w tabeli nr 1, liczba chrztów dziewcząt i chłopców nie różni się zbyt wiele od siebie. Największą różnicę odnotowano w roku 1930, gdy chłopców od dziewczynek urodziło się o 24 więcej, co w przeliczeniu daje 42%. Drugi raz podobna sytuacja miała miejsce w roku 1945, gdy dziewczynek urodziło się o 28% więcej niż chłopców. W pozostałych latach liczba urodzeń była zbliżona i wynosiła od 3% do 9%. W roku 1940 urodziła się taka sama liczba dzieci, tj. 20 chłopców i 20 dziewczynek. Patrząc na ogólną liczbę chrztów w kolumnie „razem” dostrzegamy, że największą liczbę narodzin, a mianowicie 78, odnotowano w roku 1950, co stanowiło 18% wszystkich narodzonych dzieci. Najmniejsza ilość narodzonych dzieci była w roku 1955, kiedy urodziło ich się tylko 11, co stanowiło 2.5% wszystkich narodzonych. Tak gwałtowny spadek może być spowodowany przeludnieniem spowodowanym nagłym wzrostem

⁹ L. Frączek, *Ludność parafii Borzykowa w latach 1818-1918 w świetle metryk parafialnych*, Kraków 2004, s. 17; podobnie wyglądała sytuacja w parafii juncewskiej w której przed upływem 6 dnia od urodzenia, dzieci ochrzciło 78,5% mieszkańców. A. Czop, *Ruch naturalny ludności w parafii juncewskiej w latach 1801-1870 (na podstawie ksiąg metrykalnych)*, w: PDP 2010, 29, s. 99-139., oraz w parafii Strzelce Opolskie gdzie do drugiego dnia od urodzenia dzieci ochrzciło 78% rodziców por. J. Spychała, *Urodzenia w parafii Strzelce Opolskie w latach 1766-1870 w: Śląskie Studia Demograficzne [dalej: SSD]*, Wrocław 1995, t. 2, s. 7-22.

¹⁰ J. Holzer, *Demografia*, Warszawa 2003, s. 177.

urodzeń po wojnie, który swój punkt kulminacyjny osiągnął w roku 1950¹¹. Jak już wspomniano, największą liczbę urodzeń odnotowano w latach 1950-1965. Można wówczas zaobserwować stopniowy ich wzrost. Było to zapewne spowodowane tym, że po wojnie mężczyźni zaczęli stopniowo wracać do domów, czego wynikiem był właśnie wzrost narodzin dzieci. W tych latach notowano wysoki przyrost naturalny, co było normalnym zjawiskiem kompensującym straty wojenne¹². Końcowy etap wzrostu narodzin to rok 1965. Wówczas do wieku produkcyjnego dorastali ci, którzy urodzili się ok. 1940 r. oraz ci, którzy w czasie wojny byli zbyt młodzi, aby pójść na front. Dlatego tak duży wzrost narodzin przypada właśnie na te lata. Od roku 1965 coraz popularniejsze stawały się hasła „Nie chcemy mieć więcej, mamy jednego syna - chcemy mu dać pełne wychowanie i wykształcenie”¹³. Miało to odbicie w późniejszych latach, gdzie odnotowano spadek narodzin.

Tab. 1. Liczba ochrzczonych dzieci z podziałem na płeć

Płeć	Lata								
	1930	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970
Chłopcy	40	25	20	12	37	6	37	27	13
Dziewczynki	16	21	20	21	41	5	39	35	16
Razem	56	46	40	33	78	11	76	62	29

Źródło: Księga chrztów parafii Gdeszyn z lat 1930-1970.

Imiona chrzestne

Jak wiemy nieodłączną częścią chrzcina było nadawanie dziecku imienia¹⁴. Jednak najważniejszym elementem tego sakramentu jest włączenie nowonarodzonego człowieka do wspólnoty chrześcijańskiej poprzez obrzęd obmycia wodą¹⁵. Na terenie parafii nadawano głównie imiona chrześcijańskie. Nawoływał do tego Rytuał Rzymski z 1614 roku ogłoszony przez papieża Pawła V¹⁶, według którego na chrzcie świętym nie można było nadawać imion pogańskich. Z czasem zaczęto odchodzić od tych przepisów, nadając dzieciom imiona spoza kręgu świętych

¹¹ Podobna sytuacja miała miejsce w latach 1913-1918. Doszło wtedy do przeludnienia. Por. L. Frączek, *Ludność parafii...*, s. 19.

¹² T. Czekalski, *Czasy współczesne*, w: *Obyczaje w Polsce od średniowiecza do czasów współczesnych*, Warszawa 2015, s. 361.

¹³ Tamże, s. 361.

¹⁴ J.S. Bystroń, *Księga imion w Polsce używanych*, Warszawa, 1938, s. 26-36.

¹⁵ W. Schenk, *Imię II. Liturgia*, w: „Encyklopedia Katolicka”, Lublin 1985, t. 3, kol. 362-364.

¹⁶ C. Kukło, *Demografia Rzeczypospolitej Przedrozbiorowej*, Warszawa 2009, s. 325.

i błogosławionych, chociaż te w dalszym ciągu przeważały. Oprócz nakazów kościoła wśród ludności wiejskiej panowało przekonanie, że każdy nowonarodzony przynosi ze sobą imię¹⁷.

W latach 1930-1970 występowało 59 pierwszych imion męskich. Częstotliwość nadawania imion zostanie przedstawiona w trzech grupach. Podział taki został zastosowany, aby w sposób przejrzysty dla odbiorcy pokazać, jakie imiona były bardziej, a jakie mniej popularne wśród rodziców chrzczonych dzieci¹⁸.

Pierwsza grupa: powyżej 10 wpisów, druga od 9-6, ostatnia od 5 do 1. Imiona z pierwszej grupy (powyżej 10) wpisów nadano 5 dzieciom. Najbardziej popularne w parafii było imię Stanisław – otrzymało je 20 dzieci. Jest to zupełna odwrotność do tego, co było w innych parafiach, gdzie w pierwszej grupie przeważało imię Jan¹⁹. Powyżej 10 wpisów odnotowano jeszcze 12 razy imiona Jan i Ryszard, a 11 razy nadano imiona Jerzy oraz Tadeusz. Z drugiej grupy zarejestrowano 9 imion. Wśród tych imion najczęściej nadawano Józef, Marian i Andrzej (po 8 wpisów), a najmniej Mieczysław, Krzysztof i Zbigniew (po 6 wpisów). Imiona z ostatniej grupy otrzymało 45 chłopców. Najczęściej w tej grupie nadawanym imieniem było Wiesław - 5 razy. 23 imiona pojawiły się tylko jeden raz. Wśród zapisów w księgach chrzcielnych można zauważyć pewną zależność – dziecko najczęściej chrzczono imionami świętych lub błogosławionych, których wspomnienie przypadało w dzień chrztu albo wspomnienie przypadało do 5 dni przed lub po dacie chrztu²⁰. Innym aspektem, którym kierowano się przy nadawaniu imion, była ich popularność wśród osób zamieszkujących teren parafii. W Gdeszynie najczęściej wybieranym było imię Stanisław. Z 20 zamieszczonych wpisów 8 chrztów miało miejsce w miesiącu, w którym było wspomnienie, a 11 odbyło się w miesiącach przed oraz po wspomnieniu świętego. Jednakże, jak widać w tabeli nr 2, nie wszyscy rodzice patrzyli, kiedy wypada najbliższe święto lub wspomnienie. Przykładem może być imię Tadeusz, którego wspomnienie przypada w październiku, ale w tym miesiącu żaden chłopiec nie został ochrzczony tym imieniem. W późniejszych latach o wyborze imienia zaczęła decydować motywacja estetyczna. Rodzicom zaczynało zależeć na tym, aby zdrobnienie imienia ich pociechy brzmiało ładnie, a także, aby

¹⁷ H. Gerlich, *Cykle ludzkiego życia – od narodzin do śmierci*, Katowice 1998, s. 21.

¹⁸ Taki sam podział zastosowano w przypadku analizy imion żeńskich.

¹⁹ Por. J. Siebel, *Ludność parafii Bogucickiej (województwo śląskie) w latach 1738-1860 (na podstawie ksiąg metrykalnych)*, Katowice 2012, s. 182, 220-221; P. Rachwał, *Imiona chrzestne mieszkańców Iskrzyni w XIX wieku na podstawie metryk parafii Krościenko Wyżne z lat 1848-1900*, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”, Lublin 2010, t. 94, s. 260-261; J. Gawrysiakowa, *Zwyczaje chrzestne na Lubelszczyźnie w XIX wieku*, „Novum”, 1980, 1, s. 88.

²⁰ D. Simonides, *Od kolebki po grób*, Opole 1988, s. 46; uważał On również, że nie wolno było wybierać na patrona tego świętego, którego dzień przypada po dacie urodzenia i chrztu dziecka, ponieważ miało to przynosić na dziecko nieszczęście.

dobrze współbrzmiało z nazwiskiem²¹. Taką sytuację możemy zauważyć w parafii na przykładzie imienia Mieczysław czy też Zbigniew²².

Tab. 2. Imiona męskie²³

Imię	Miesiące											
	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Październik	Listopad	Grudzień
Stanisław 8 V, 18 IX	1			4	5	1			2	1	1	5
Jan 31 I, 7 IV, 21 V, 24 VI, 4 VIII, 3 X, 13 XI, 14 XII, 27 XII	3	1			1	1	2	2			1	1
Józef 19 I, 19 III, 1 V	1			3	2					2	1	
Marian		1					1		2	2	1	1
Henryk 14 VII	1	1				1	2	1				1
Kazimierz 4 III		1	1		1							1
Władysław 25 IX						1	1					
Tadeusz 28 X	3	2	1	1		1	1		1		1	
Czesław 20 VII				1				1				
Stefan 16 VIII					1							
Zdzisław										1	1	1
Wilhelm			1	1								
Mieczysław				1		2	3					
Eugeniusz							3		1	1		
Albin			1									

²¹ J. Bubak, *Księga naszych imion*, Wrocław, 1993.

²² Formy zdrobniałe Miecio, Zbysio.

²³ Dаты wspomnień ustalone według kalendarza liturgicznego z 16.10.1974. Wpisane daty nie zawierają wspomnień dowolnych, chyba że data wspomnienia dowolnego pokrywa się z datą chrztu dziecka, jak jest np. w przypadku imienia Piotr (21 luty).

D. Józwiak, *Imiona chrzestne mieszkańców parafii Gdeszyn...*

Zygmunt 2 V		1			2							
Leon 21 IV	1											
Wiesław		1		2		1		1				
Jerzy 27 I					2	3		2		1	2	1
Ryszard	2	3		1	3		1			1		1
Antoni 17 I, 13 VI,	1											
Bolesław			1	1	1							1
Edward	2	2					2		1			
Lucjan				2						1		
Feliks										1		
Zbigniew			1	2		1		1			1	
Piotr 21 II, 29 VI		1		1		2			2			1
Adam	1	1			1							
Linus										1		
Zenon					1							
Bronisław						1			1			
Dariusz				2								
Roman	1	1										
Jacek 17 VIII				2								
Wojciech 23 IV				1				1				
Edmund						1						
Tomasz 28 I, 3 VII							1	1				
Aleksander		1										1
Aleksy									1			
Andrzej 16 V, 13 VII, 24 XI, 30 XI		1	1			2						4
Bogdan					1							
Janusz							1					
Waldemar												1
Ludwik 25 VIII							1					
Romuald				1								
Bonifacy 5 VI				1								
Julian				1								1

Michał 14 VI												1
Wincenty, 27 IX, 9 X		1										
Witold			1	1	1							1
Bogumił 10 VI								1				
Robert												1
Alfred		1		1								
Bogusław												1
Grzegorz 2 I, 3 IX	2			1								
Ireneusz 28 VI											1	
Karol 3 VI, 4 XI				1						1		
Krzysztof 27 VII				1	1					3		1
Marcin 11 XI				1								
Razem	19	20	8	34	23	18	19	9	12	16	10	26

Źródło: Księga chrztów parafii Gdeszyn z lat 1930-1970.

Na nadawanie imion męskich mieli także wpływ kapłani pełniący obecnie posługę duszpasterską²⁴. Zdarzało się, że wpływ proboszcza na rodziców był na tyle silny, że na chrzcie świętym dziecko dostawało jego imię. Przykładem może być miejscowość Iskrzynia, w której imię aktualnego proboszcza otrzymało 33% wszystkich ochrzczonych chłopców²⁵. Jednakże w parafii Gdeszyn imię proboszcza nie miało znaczenia w czasie chrztu, gdyż otrzymało je tylko 2 chłopców. Pierwszy otrzymał imię Zygmunt, gdy posługę duszpasterską pełnił ksiądz Zygmunt Pisarski²⁶. Drugim dzieckiem ochrzczonym imieniem proboszcza był Antoni, gdy posługę duszpasterską pełnił ks. Antoni Czapiński²⁷. W latach 1930-1970 funkcję proboszcza pełnili także: ks. Jan Żółkowski, Franciszek Sokół, Antoni

²⁴ A. Gacek, M. Żmijewska, *Imiona w Rudzie Kozielskiej w świetle ksiąg chrztów z tej miejscowości w latach 1750-1802*, w: „Studia i materiały z Dziejów Śląska”, 2005, 26, s. 118; Z. Sułowski, *Imiona chrzestne w parafii Piotrowin w XVII-XIX wieku*, w: „Roczniki Humanistyczne”, Lublin 1972, z. 2 (20), s. 108.

²⁵ P. Rachwał, *Imiona chrzestne...*, s. 257-274.

²⁶ Zygmunt Pisarski pełnił posługę duszpasterską w latach 1933-1943. Został zastrzelony w 1943 r. przez Gestapo. W 1999 r. beatyfikowany.

²⁷ Ks. Antoni Czapiński pełnił funkcję proboszcza w latach 1960-1978.

Jaworski, Bazyl Stysło i Marian Madziółka²⁸. Często nadawano dzieciom imiona po rodzicach. Jednakże i tutaj sytuacja w parafii Gdeszyn jest inna, gdyż w całym badanym okresie imię po ojcu dostało tylko 7 chłopców.

Imiona żeńskie

Pierwszych imion żeńskich odnotowano przybliżoną ilość, jak imion męskich. Imiona dziewczynek pojawiają się w metrykach 56 razy, co świadczy o mniejszej rozbieżności w imionach chrzestnych. Przeanalizujemy je w podobny sposób jak imiona męskie. W analizie zastosowano 3 grupy nadawanych imion: pierwsza grupa od 17 do 10 wpisów, druga grupa od 9 do 5 wpisów i ostatnia 3 grupa od 4 do 1. Do pierwszej grupy najchętniej nadawanych imion chrzestnych należało imię Jadwiga, które pojawiło się 17-krotnie w metrykach parafialnych. Innym równie często dawanym imieniem było Janina, 15 razy. Powyżej 10 razy w metrykach odnotowano imię Teresa, 12 razy, i 11 razy Stanisława. Do drugiej grupy, od 9 do 5 wpisów, należało 12 imion. Najczęściej z tej grupy nadawano Zofia, Krystyna i Czesława, po 9 wpisów, następnie po 5 wpisów Józefa, Urszula oraz Elżbieta. W ostatniej grupie w księgach metrykalnych odnotowano 40 imion, z czego w 21 przypadkach pojawiły się one tylko raz. Bardzo istotne i warte przeanalizowania jest to, czy rodzice dziewczynkom, częściej niż chłopcom, nadawali imiona patronek, a także czy dzień, w którym odbywał się chrzest, miał znaczenie przy wyborze imion. W parafii Gdeszyn przy wyborze imion żeńskich nie sugerowano się datą zbliżającego się wspomnienia. W większości przypadków decydowało to, które imię jest aktualnie popularne. Można to dokładnie stwierdzić po tym, że pojawiają się imiona kobiece, które nie są uznane w kanonie świętych i błogosławionych. Jedynie przy wyborze imienia Teresa oraz Maria wspierano się nadchodzącymi wspomnieniami w kalendarzu liturgicznym. W literaturze możemy spotkać się z zamianianiem imienia Maria na Marianna ze względu na cześć jaką oddawano Najświętszej Maryi Pannie²⁹. Można to dostrzec patrząc na daty nadawania imienia Marianna. Otóż wszystkie dziewczynki były chrzczone tym imieniem w kwietniu, czyli w miesiącu poprzedzającym największą w Polsce uroczystość Maryjną – uroczystość NMP Królowej Polski, która przypada 3-go maja. Podobnie było i w parafii Gdeszyn, jednakże w dużo mniejszym stopniu, ponieważ można za-

²⁸ T. Kaczor, *Dzieje Parafii Gdeszyn*, maszynopis pracy magisterskiej w bibliotece uniwersyteckiej KUL, Lublin 2008, s.129.

²⁹ O zamianie imienia Maria na Marianna piszą m.in. A. Tomecka, *Imiona chrzestne dzieci chłopskich okolic Fajstawic w drugiej połowie XVIII wieku*, „Roczniki Historii Kościoła”, Lublin 2013, t. 5 (60), s. 139-179; P. Kwapulińska, *Urodzenia w parafii Kochłowieckiej w latach 1801-1900*, ŚSD, Urodzenia, Wrocław 1995, T.2, s. 49.

uważyć, że na chrzcie świętym nadano 7 imion Maria, a tylko 3 Marianna. W porównaniu do imion męskich żeńskie były bardziej rozproszone po całym kalendarzu. Pojawiały się także inne imiona, które wówczas nie były jeszcze powszechnie znane. Starano się w ten sposób odejść od stereotypowych imion. W czasie chrztu nadawano dzieciom imiona po rodzicach, dziadkach, zdarzały się także przypadki po rodzicach chrzestnych. W przypadku imion żeńskich, które dzieci otrzymywały po rodzicach taka sytuacja miał miejsce raz i było to imię Maria.

Tab. 3 Imiona żeńskie

Imię	Miesiąc											
	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Październik	Listopad	Grudzień
Marianna 6 VII, 8 XII				3								
Zofia	1			2	3	2	1					
Janina	2	2	1	3		2	1	1	1		1	1
Helena		1				1			1			
Irena		1	1	1	2		1		1	1		
Jadwiga 17 VII, 16 X	1	3		1		1	2	1	1	1	1	5
Genowefa				1			1					
Krystyna	2			2		1	1			1		2
Barbara 4 XII	1	1		1		1	1	1	1			1
Kazimiera						1		1				
Anna 26 VII	1	1	1	1		1						1
Leokadia				2					1			1
Henryka					1	1			1			
Teresa 9 VIII, 1 X, 15 X	1			1		2	1	2	1	1	3	
Danuta	1		3	1		1				1		2
Halina	2			1		1		2				
Stanisława 18 IX	1	1	1	2	2	2					1	1

D. Józwiak, *Imiona chrzestne mieszkańców parafii Gdeszyn...*

Maria 11 II, 7 V, 24 V, 16 VII, 15 VIII, 26 VIII, 8 IX		1			1	1		2				2
Józefa 19 III, 3 X		1			1		1					2
Emilia							1					1
Wanda							1					
Lucyna				1		1				1		
Władysław 25 IX						1					1	
Czesława	1		1		1	1	1		1	2	1	
Stefania												1
Elżbieta 17 XI				2		1				1		1
Zuzanna		1		1								
Łucja 13 XII	1	1		1								
Wiesława		1			1				1			
Alicja	1						1			1		1
Ewa				1								
Mirosława				1								
Wiktoria								1				
Alina								1				
Bogumiła				1								
Bożena								1			1	
Kamila								1				
Urszula 29 V	2		1						1		1	
Edwarda	1											
Leontyna									1			
Róża										1		
Adela				1								
Izydora	1											
Romana				1								
Jowita									1			
Mieczysława	1											
Jolanta 15 VI		2		1								
Dorota 25 VI				1								
Małgorzata 14 X	1			1		1	1					
Joanna	1	1										
Izabela				1								

Klementyna					1							
Beata		2				1						
Aldona		1										
Renata					1							1
Wioletta							1					
Razem	23	21	9	35	15	24	16	14	13	11	10	23

Źródło: Księga chrztów parafii Gdeszyn z lat 1930-1970.

Powyższa tabela przedstawia zestawienie imion żeńskich z podziałem na miesiące. Imion żeńskich nadano łącznie 216. Najwięcej dziewczynek urodziło się w kwietniu 35, natomiast najmniej w marcu 9. Jak można zauważyć w powyższej tabeli, część dziewczynek chrzczonych w dzień wspomnienia lub święta świętego mężczyzny, dostawały żeński odpowiednik jego imienia. Za przykład może posłużyć dziewczynka, której nadano imię Stanisława, gdyż chrzest odbywał się w święto św. Stanisława Kostki (18 wrzesień).

Sezonowość urodzeń

Na podstawie tabeli nr 1 można wyliczyć wskaźnik maskulinizacji na terenie parafii. Po dokonaniu obliczeń okazuje się, że wskaźnik ten wynosi 101,4 chłopców na 100 dziewczynek. Podobne wyniki można spotkać w dotychczasowej literaturze, gdzie wskaźniki maskulinizacji oscylują w granicy ok. 101-110 chłopców na 100 dziewczynek³⁰.

Teżą dominującą w badaniach nad urodzeniami jest to, że mniejszą ilość narodzin można zaobserwować w miesiącach wiosenno-letnich, a większą w okresie jesienno-zimowym³¹. Teza ta nie ma swojego potwierdzenia w parafii Gdeszyn, gdzie w okresie wiosenno-letnim (od kwietnia do września) urodziło się 236 dzieci, natomiast w sezonie jesienno-zimowym (od października do marca) na świat przyszło ich 195. Liczne badania wykazują występowanie 3 czynników wpływających na sezonowość chrztów. Są to: czynniki biologiczne, sezonowość zawieranych małżeństw oraz czynniki ekonomiczne³². Dr Jacek Siebel dodaje jeszcze jeden czynnik, a mianowicie wiek matek³³. W literaturze można również znaleźć pojęcie „Słabnięcia sezonowej zmienności urodzeń”. Czynniki odpowiadającymi za pojawienie się tego zjawiska są: coraz silniejsze zastępowanie

³⁰ J. Spychała, *Urodzenia w parafii Strzelce Opolskie w latach 1766-1870*, ŚSD, 1995, t. 2, s. 17.

³¹ Tamże, s. 9; D. Daszkiewicz-Ordyłowska, *Urodzenia w parafii toszeckiej w latach 1789-1877*, ŚSD, 1995, t. 2, s. 23-34.

³² E. Piasecki, *O sezonowości urodzeń*, „Materiały i Prace Antropologiczne”, 1978, 95, s. 168.

³³ J. Siebel, *Ludność parafii...*, s. 151.

środowiska naturalnego kulturowym, zmniejszenie się znaczenia nakazów prawno-religijnych i nacisków społecznych a także zmniejszenie się sezonowych nacisków ekonomicznych na reprodukcję³⁴. Wyniki uzyskane w parafii wskazują na to, że w Gdeszynie to zjawisko nie odgrywało znacznej roli przy sezonowości urodzeń. Jednakże nie można tego stwierdzić z pełną odpowiedzialnością ze względu na to, że próba badawcza jest zbyt mała na wyciąganie tak kategoriycznych wniosków.

Tab. 4. Urodzenia według miesięcy

Czas poczęcia	Czas urodzenia	1930	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	Razem
IV	I	7	2	6	4	6	4	2	7	1	39
V	II	3	3	4	1	9	5	8	3	3	39
VI	III		2	8		2		2	2	2	18
VII	IV	3	8	6	10	12		15	11	6	71
VIII	V	3	4	6	3	4	1	5	7	5	38
IX	VI	9	4	1	3	4		8	8	1	38
X	VII	10	1	2	2	11		7	2	3	38
XI	VIII	1	5	1	1	5		4	6	2	25
XII	IX	5	4	3	3	5	1	2	1	2	26
I	X	5	3	3		3		7	6	1	28
II	XI	5	2		1	4		3	4	2	21
III	XII	5	8		8	9		14	4	2	50
Razem		56	41	40	36	74	11	77	61	30	431

Źródło: Księga chrztów parafii Gdeszyn z lat 1930-1970.

Opierając się o powyższą tabelę można zauważyć, że w badanym okresie urodziło się 431 dzieci. Najwięcej dzieci, bo 71, w kwietniu, co stanowi 16.5% wszystkich narodzonych w parafii. Pozostałe wyniki daleko odbiegają od tego miesiąca, w większości nie przekraczając progu 39 urodzeń. Powyżej 39 chrztów odnotowano tylko w grudniu, gdy liczba urodzonych dzieci wynosiła 50³⁵. Interesującym jest to, że w maju, czerwcu i lipcu w obrębie parafii można zaobserwować taką samą liczbę urodzeń po 38, natomiast w styczniu i lutym po 39. W miesiącach od sierpnia do października liczba ta oscylowała w granicach 25-28 urodzeń. Najrzadziej dzieci

³⁴ E. Piasecki, *Ludność parafii bejskiej (woj. Kieleckie) w świetle ksiąg metrykalnych z XVIII-XX w. Studium demograficzne*, Warszawa 1990, s.117.

³⁵ Taki opis jest całkowitym zaprzeczeniem tego, co stwierdzał Stefan Szulc, który wygłaszał tezę o celowym opóźnianiu zgłoszenia faktu urodzenia dziecka zgłaszając jego urodzenie w styczniu, a nie w grudniu. Por. S. Szulc, *Falshywe zgłaszanie dat urodzeń w Polsce*, „Kwartalnik Statystyczny”, Warszawa 1931, 8, s. 40-42.

rodziły się w marcu (18), oraz listopadzie (21), czyli poczęte w czerwcu i lutym. Może to świadczyć o tym, że w lutym mieszkańcy wiejskich parafii dbali o zachowanie Wielkiego Postu, przestrzegając przy tym wstrzemięźliwości seksualnej. Natomiast czerwiec był miesiącem intensywnych prac polowych, co absorbowało całą ich uwagę. Tabela nr 5 bardzo dobrze oddaje to, co jest zamieszczone w tabeli 4. Jest ona procentowym podsumowaniem, a także potwierdzeniem tego, że więcej dzieci w parafii Gdeszyn rodziło się w sezonie wiosenno-letnim. Trzeba jednak przyznać, że różnica nie jest duża, ponieważ wynosi 9,4%. Podobna sytuacja była w parafii bogucickiej, chociaż tutaj różnice były mniejsze³⁶.

Tab. 5. Sezonowość urodzeń według pór roku

Urodzenia	Lata 1930-1970
	liczba
Wiosenno-letni (IV-IX)	236
Jesienno-zimowy (X-III)	195
Razem	431

Źródło: Księga chrztów parafii Gdeszyn z lat 1930-1970.

Podsumowanie

Reasumując, w latach 1930-1970 odnotowano 59 pierwszych imion męskich i 56 pierwszych imion żeńskich. W wyborze imienia nie wszyscy mieszkańcy wzorowali się kalendarzem liturgicznym. Za przykład może nam posłużyć imię Jadwiga. Dziewcząt o tym imieniu urodziło się 18, lecz tylko jeden chrzest odbył się w październiku³⁷.

Wśród imion męskich najpopularniejsze było imię Stanisław, nadane 20 razy³⁸. Innymi popularnymi imionami były też imiona Jerzy oraz Tadeusz (po 11 razy). Natomiast najmniej nadano imion: Stefan, Albin i Antoni, bo tylko 1 raz. Z imion żeńskich nadanych w tym okresie najczęściej pojawiły się imiona Jadwiga (16 razy) i Janina (15 razy), najmniej zaś Wanda i Ewa (tylko 1 raz). Zastanawia fakt, że imię Maria i Marianna pojawiają się odpowiednio Marianna tylko 3 razy, a Maria 7 razy w ciągu roku. Pomimo rozbudowanego kultu maryjnego i dużej ilości „święt Maryjnych”, rodzice wybierali inne imiona³⁹.

³⁶ J. Siebel, *Ludność parafii...*, s. 155.

³⁷ Wspomnienie liturgiczne obchodzone jest 15 października.

³⁸ M. Malec, *Imię w polskiej antroponomii i kulturze*, Kraków 2001, s. 17-33.

³⁹ Cz. Deptuła, *Z zagadnień historii kultu maryjnego w Polsce*, „Ateneum Kapłańskie”, 1960, z. 3 (52), s. 392-419.

W parafii Gdeszyn wybierano na chrztach w większości imiona świętych, jednakże pojawiły się także imiona, które nie występują w kanonie świętych i błogosławionych. W przypadku imion żeńskich nadano je 14 razy, a imion męskich 5. Interesująca jest również sezonowość poczęć i narodzin dzieci. Najwięcej dzieci urodziło się w sezonie wiosenno-letnim (od kwietnia do września), chociaż różnica z sezonem jesienno-zimowym (październik-marzec) nie jest duża. Taki wynik świadczy o przywiązaniu do religii, a także pokazuje, jak duży wpływ miał okres prac polowych. Dostrzegamy ten fakt, gdy przyjrzymy się terminom poczęcia dzieci. Zdecydowany spadek poczęć jest w okresie Wielkiego Postu (luty-marzec) i prac polowych (czerwiec i sierpień). Jednakże jest to tylko hipoteza poruszana przez badaczy, która mogłaby potwierdzić dużą religijność mieszkańców wsi. Najprawdopodobniej prawdziwych powodów tego zjawiska nikt nie będzie w stanie określić.

***

Крестильные имена жителей прихода Гдешин (Gdeszyn) на основе записей метрических книг 1930-1970

Настоящая статья это сравнение исследований проведенных автором в свете опубликованных до сих пор материалов, посвященных исследованию исторической демографии. Аннотации, представленные в этой статье, являются результатом анализа записов о крещениях с 1930 по 1970 года в приходе Гдешин. Статья имеет обзорный характер, потому что данные для нее были разделены на 9 периодов, рассчитанных каждые 5 лет. Анализируемый материал исследования содержит данные из пространства межвоенного периода, в период Второй мировой войны, заканчивающийся коммунизмом.

В настоящей статье показано как в метрических книгах являлась дата крещения, какие имена были популярны в 1930-1970 годах, или какая была сезонность рождения. Полученные здесь итоги являются аналогичным результатам, полученным другими исследователями в этой области науки.

Ключевые слова: генеалогия, метрические книги, крестильные имена, Гдешин

***

Christian names of the inhabitants of Gdeszyn parish on the basis of registers of metrics from 1930 to 1970

This article constitutes a comparative study of the research conducted by the author in the light of the materials on the study of historical demography that have been published so far. Results presented in this article are an outcome of the conducted analysis of baptismal

records from 1930 to 1970 in Gdeszyn parish. The article has a cross-cutting nature as the collected data were divided into nine periods counted every five years. The analysed research material includes data starting from the interwar period, through the times of the Second World War and ending up on the Communism period.

This article shows what, in the light of the registers of metrics, the notion of baptism looked like, which names were popular from 1930 to 1970 as well as what the characteristics of birth seasonality were. The results obtained are similar to the studies conducted by other researchers in this field.

Keywords: genealogy, registers of metrics, Christian names, Gdeszyn

***

Taufnamen der Gemeindeglieder Gdeszyn gemäß Kirchenbücher aus den Jahren 1930-1970

Der vorliegende Artikel ist eine vergleichende Untersuchung der vom Autor durchgeführten Forschung nach den bisher veröffentlichten Materialien, die sich mit dem Thema der historischen Demographie befassen. Die Ergebnisse in diesem Artikel sind die Folge der durchgeführten Analyse von Taufscheinen aus den Jahren 1930-1970 in der Gemeinde Gdeszyn. Der Artikel hat Querschnittcharakter, da die Daten für ihn in 9 Zeiträume, die alle 5 Jahre berechnet werden, unterteilt sind. Das analysierte Forschungsmaterial enthält die Daten aus dem Zeitraum von der Zwischenkriegszeit über die Zeit des Zweiten Weltkriegs bis hin zu den Jahren des Kommunismus.

Dieser Artikel zeigt, wie das Datum der Taufe, welche Namen in den Jahren 1930-1970 populär waren und wie die Saisonabhängigkeit der Geburten nach den Kirchenbüchern aussah. Die hier erzielten Ergebnisse ähneln den Ergebnissen anderer Forscher auf diesem Gebiet der Wissenschaft.

Schlüsselwörter: Genealogie, Kirchenbücher, Taufnamen, Gdeszyn

***

Les noms de baptême des habitants de la paroisse de Gdeszyn enregistrés dans les actes de l'état civil dans les années 1930-1970

Le présent article est une étude comparative des recherches menées par l'auteur à la lumière des documents publiés jusqu'à présent, qui abordent le problème de la démographie historique. Les résultats de la démarche effectuée s'appuient sur le corpus des actes de baptême rassemblés dans les années 1930 - 1970 à la paroisse de Gdeszyn. La méthode utilisée a un caractère transversal, car toutes les données ont été réparties en neuf sous-ensembles (périodes comptées tous les cinq ans). Les matériaux analysés englobent la période de l'entre-deux guerres, celle de la Seconde Guerre Mondiale, et aussi les années de communisme.

Cet article a pour but de décrire, à travers les actes de l'état civil étudiés, les rites de baptême, le choix des noms les plus populaires et le taux de naissance le plus élevé, enregistré en fonction d'une saison donnée dans les années 1930-1970. Les résultats obtenus se rapprochent des conclusions auxquelles sont arrivées d'autres chercheurs travaillant dans le domaine de recherche.

Mots-clés : généalogie, actes de baptême, noms de baptême, Gdeszyn

